

Не існує однозначної думки, щодо осіб які є свідками у справах даної категорії, адже це залежить від конкретних обставин справи, специфіки діяльності даного підприємства. В якості свідків при розслідуванні податкових злочинів найчастіше допитуються:

- співробітники податкової міліції, які виявили порушення податкового законодавства, співробітники податкових інспекцій які проводили перевірки даного підприємства;

- працівники підприємства які мають відношення до фінансово-господарських операцій, формують базу оподаткування, а це, в свою чергу, працівники бухгалтерії, юристи підприємства, спеціалісти різних відділів.

- представники підприємств-контрагентів, які мають договори та ділові відносини з підприємством-порушником податкового законодавства.

Теоретично свідками по даних справах можуть бути всі працівники підприємства.

Отже, однією з найбільш важливих та інформативних слідчих дій при розслідуванні ухилення від сплати податків є допит. При підготовці до допиту та проведення даної слідчої дії у справах про ухилення від сплати податків необхідно: ретельно вивчити матеріали кримінальної справи, а також, документи, що викривають провину (насамперед, бухгалтерські), з метою найбільш ефективного їх використання при пред'явленні на допиті та визначитися з колом осіб, які б підлягали допиту. Перелік питань має узгоджуватися із основними вимогами, що висуваються до постановки питань допитуваному, водночас, відповідати інтересам кримінального провадження. Залучення фахівця до участі у даній слідчій дії, на нашу думку, є обов'язковим, оскільки з його допомогою можна більш ґратотно і деталізовано формулювати запитання допитуваним. Вважаємо, що у разі участі в допиті фахівця ймовірність отримати повні, аргументовані і чітко сформульовані свідчення набагато вище ніж за його відсутності.

Попович О. В.

Національна академія прокуратури України, здобувач

ПРИВАТНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИЦТВА ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ АНГЛІЇ

Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням є новим інститутом у реформованому кримінальному судочинстві України. Однак обґрунтування доцільності запровадження цього інституту під час досудового розслідування в нашій країні буде можливим також і через дослідження його ознак в кримінальному процесі інших держав, а особливо Англії, як однієї із країн, що є прихильником збереження власних традицій, в тому числі і тих, що стосуються кримінального правосуддя. При цьому обґрунтувавши висновок про те, що у Англії досудовим роз-

слідуванням злочинів можуть займатися звичайні громадяни, ми можемо також з'ясувати, чи розглядається в цій країні інститут процесуального керівництва стосовно одного суб'єкта кримінального переслідування, чи він вбачається в повноваженнях всіх суб'єктів, уповноважених проводити розслідування кримінальних правопорушень.

Зокрема, для кращого розкриття даного питання відзначимо, що історично під поняттям досудового розслідування в Англії розумілася «судова» і «не судова» діяльність (розслідування), загальною метою якої було: 1) встановлення злочинців; 2) здійснення стосовно них кримінального переслідування; 3) збирання доказів шляхом проведення слідчих дій (Смирнов А. В. Модели уголовного процесса. 2000, с. 58). При цьому «не судове» розслідування знаходилося в руках «приватних обвинувачів» – потерпілого та його представника, які були наділені широкими повноваженнями під час такої діяльності. Зокрема, вказані особи навіть були наділені правом затримувати осіб і складати обвинувальний акт. У зв'язку з цим правоохоронні органи виступали щодо такої діяльності допоміжним механізмом, що іноді необхідний для легалізації отриманих доказів (Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. 2, 1899, с. 18, 24, 344; Миттермайер К. Ю. А. Законодательство и юридическая практика, въ новѣйшемъ ихъ развитіи, въ отношеніи къ уголовному судопроизводству. 1864, с. 38, 123, 267; Муравьев Н. В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности. 1889, с. 215-216; Гартунг Н. История уголовного судопроизводства и судоустройства Франции, Англии, Германии и России. 1868, с. 167).

Такий стан можливого досудового розслідування у цій країні пояснюється тим, що за формою кримінальний процес Англії – це спір двох рівноправних сторін на всіх стадіях кримінального провадження, а тому збирати докази до розгляду справи в суді, можуть самостійно самі сторони (Молдован А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США. 2005, с. 54).

Можливість звичайних громадян у Англії проводити самостійне розслідування, роз'яснюється тим, що: 1) процес збирання доказів і встановлення винних осіб дійсно, ефективний, коли ним керують особи, які безпосередньо в цьому зацікавлені, оскільки це стосується їхніх прав та інтересів, а тому і діють вони ефективніше від державних структур; 2) «кримінальний процес» є досить сильною зброєю, що може бути використана проти власного народу, його свобод, суспільного життя та можливості участі в громадських і державних справах. У зв'язку з цим та незважаючи на існування створених державою органів і суб'єктів з розслідування злочинів, представлення їх на вирішення суду по суті, на першому місці завжди залишається приватне обвинувачення, яке включає в себе розслідування аж до остаточного вирішення справи по суті (Гартунг Н. История уголовного судопроизводства и судоустройства Франции, Англии, Германии и России. 1868, с. 127; Миттермайер К. Ю. А. Уголовное судопроизводство въ Англіи, Шотландіи, Сѣверной Америкѣ. 1864, с. 78-79,

97); 3) англійська правова доктрина кримінального процесу є приватно-позовною, тобто приватна особа має такі ж права під час кримінального переслідування як і публічні органи (Смирнов А. В. Модели уголовного процесса. 2000, с. 137).

При цьому варто відразу зазначити, що така можливість приватних обвинувачів самостійно розслідувати справи збереглася і до сьогодні (Алексеев С. С. Уголовный процесс. 1995, с. 312). Крім того це обґрунтовується тим, що у сучасному кримінальному процесі Англії всі витрати щодо отримання доказів і встановлення злочинця потерпілі беруть на себе, але в подальшому мають право на їх відшкодування. Тому в Англії негайної потреби в створенні спеціальних суб'єктів з розслідування ніколи не було (Молдован А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США. 2005, с. 132; Додонов В. Н., Крутских В. Е. Прокуратура в России и за рубежом. 2001, с. 25-26; Грицаєнко Л. Р. Прокуратура в країнах Європи. 2006, с. 148).

Тобто як бачимо, все історичне кримінальне судочинство Англії пронизано духом «приватного» розслідування, де органи кримінального переслідування розглядаються як допоміжний механізм звичайним громадянам, а саме: розслідування приватними обвинувачами стоїть поряд з проведенням розслідування спеціальними суб'єктами. На підставі чого можна робити висновок про те, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням є досить розвиненим інститутом, який у такій країні як Англія, має свої особливості реалізації в практичне життя, оскільки стосується компетенції приватних осіб. Тому з усією впевненістю можна стверджувати про те, що його запровадження в Україні є свідченням того, що реформування нашого правосуддя направлено на шлях, яким йдуть більшість розвинених країн світу, оскільки запроваджуються подібні механізми (інститути). Однак наостанку слід вказати: незважаючи на таке право звичайних громадян Англії проводити своє розслідування, а з ним і здійснювати процесуальне керівництво власними діями, в цій країні існують все ж таки інші органи розслідування, для яких така діяльність взагалі є обов'язковою.

Агакерімов О. Н.

Черкаський факультет Національного університету «Одеська юридична академія», здобувач кафедри кримінального процесу

ДОМАШНІЙ АРЕШТ ЯК НОВЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Згідно ст. 3 Конституції України, «людина, її життя і здоров'я... визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю», «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» (Конституція України від 28 червня 1996 р.: чинне законодавство